

Храбри Моји војници!

Послије срећно закљученога мира, жељно Сам ишчекивао повратак из Македоније Мојега личнога Дечанског Одрета, да сви заједно подигнемо хвалу Богу за наше велике успјехе, за освећено Косово и обновљење међа нашега давнога царства.

Ишчекивао сам ову прилику да мир ови радосно поздравимо и благословимо. Ишчекивао сам је нестрпељиво да из дубине благодарне душе захвалим још и Мојој храброј војсци за њено јуначко држање у два овогодишња рата. Ви горди Моји војници, испод ведрога неба драге нам Домовине, побједисте вјековног непријатеља. Његов је барјак далеко пред вама узмакао; он не захлађује више Српске земље. Земља је Српска на Југу ослобођена од Мора до Дунава. Наде живих и умрлих милиона Срба остварене су. Неизбројне жртве и мукe наше нацнађене су.

Крвавијем рукама ви сте, Моји славни војници, распучили ланце ропства подјармљеној браћи. За то сам вас извео на поља од мегдана и искушења. Ви сте тамо видјели уз рамо свога брата Србијанца, гдје поји коња на Сињему Мору а на доглед нашему Скадру. На доглед тужному Скадру, пријестоници Зете и наших краљева, Скадру потоњему бедему Турске Царевине — Скадру жалосноме робу с чије катарке Европа наговорена захтје, да се, након двадесет дана послјије освојења, спусти наш барјак; али ни тада ми се њега не одрекосмо, нити на њ наших историјских права. Ви сте пораз косовски осветили и част оружју српском уздигли и повратили. Ви сте тамо нашли и уздане и једновјерне наше савезнике храбре Грке, кад сте заједно казнили нашега млађага брата Бугарина за братоубилачки насртај на друга и савезника. Чаурицама просутим из ваших српских мостовка, ви забиљежисте и обновисте с ону страну Вардара и Брегалнице међе на југу старе наше дивне царевине.

Храбри Моји војници!

Пјесму побједничку сада појте и уздигните ваша јуначка чела с поносом и мирном душом, да сте вашим прегнућем и храброшћу дужност испунили и одужили се Домовини.

Ваше непобједимо оружје повјешајте данас о клин и одајте се добро заслужноме миру и благотворном раду и култури; али свакојако милујте то оружје и држите га свијетло и наредно.

Побожно се сјећајте у љубави и спомену погинуле браће, јављајте се напуштеним њиховом смрћу: саморанцима, удовицама и сирочадима. јер они, витезови, слава им, не поштеђеше, као год ни ви, своје животе за углед нашег барјака; онога барјака, који је вазда прије од 500 година пред олтаром Домовине развијен био и који се први залепршао кад с Градине и фундинских страна црногорски топ даде знак свему Балкану да сложено устане.

Понављајући вам, храбри Моји војници, искрену захвалност за ваша јуначка дјела свакојега у чело јуначко љубим.

Живјели, Моји соколови, узданице Домовине, радости и поносе Мојих старих дана!

Живјели несравњиви заштитници вјере, правде и слободе!

ЦЕТИЊЕ, 20. августа 1913. године.

НИКОЛА с. р.

Цетиње, 21. августа

Наша војска која се борила на обалама Брегалнице враћа се својим домовима. Ми је дочекујемо раширених руку, топлим загрљајем и срдачном добродошлицом испуњени поносом и дубоком захвалношћу.

Црногорци сакупљени у Дечанском Одреду из редова побједилаца са Лима и Скадра, који су се борили у долинама Вардара и Брегалнице раме уз раме са својом браћом из Србије у одбрани наших српских интереса, и овом приликом засвједочили су овјековјечено своје пожртвовање за Краља и Отаџбину, за Српство и за заједничке интересе, за правду и слободу. Као и у првом рату, и овом приликом показаше моралних, интелектуалних и физичких јачина каквим би се и највећи народ поносити могао. Они се враћају свијетла образа и поносних глава, дични и узвишени.

Очеви, браћа и синови наши својим херојским подвизима у дрвеној Маћедонији, вршећи своју свету дужност, по цијену драгоценог живота својих и племените крви своје, допринијеше и сада да с поносом на њих погледамо и да се њима гордимо, пресретни што се можемо назвати њиховијем и што и сада, као и увијек, можемо поносно пред цијелим свијетом свијетла образа рећи: то је кост кости наше, то је крв крви наше; нас је иста мајка одњихала и ова поносна земља одњивила!

За ово вријеме десетомјесечног ратовања, почев од Лима и Скадра па све до далеке Брегалнице, они се показаше достојни својих предака Милоша и Марка, Црнојевића и Петровића, не презајући ни од каквих жртава, не марећи за напоре и тешкоће и не знајући за страх и трепет. Дах ловћенске виле их је задахњивао, помисао на наше великане их бодрио, благослов Краља Господара над њима је лебдио, а наше их топле молитве пратиле.

Борило се, али се није уморило. Као што су хитро, лако, весело и поносно хитали крваву разбојишту, да се боре за општу српску ствар, раме уз раме поносне браће из Србије и уз уздане и једновјерне савезнике храбре Грке да казне вјероломство и братоубилачки на сртај, тако се исто чило и поносно враћају домовима својим, да нам падну у братски загрљај, да им отворимо срца своја и да излијемо најчистија осјећања.

Наша војска је и у овом свом походу у Маћедонији извршила своју дужност како ваља и требује. Изведена на нова поља од мегдана и искушења, она се својим прегнућем и храброшћу ваљано одужила домовини, а преко ње и Српству, и савезничким и братским дужностима.

За то и отварамо срца своја и изливамо најчистија осјећања поштовања поносној и дичној нашој војсци желећи јој добродошлицу. Добро нам дошла, дична и поносна браћо, храбра наша војско, и дао добри Бог да и на даље, као и до сада, служиш на част и понос наш, а на добро и корист Краља и Домовине!

Повратак наше војске са бојнога поља

Подгорица, 17. августа

Онда када смо у септембру мјесецу прошле године развили непобједиме барјаке своје и латили се оружја свога одржаног на врхунцу своје славе и величине, те пресмијаче јурнули на онога, који нас је пет стотина година држао у окове и тешке тамнице на нашем сопственом огњишту, ми најесмо могли ни снјевати о томе а немојмо вјеровати у саму стварност, да ћемо послје ослобођеног Косова поводити оне исте, још турском крвљу јагопљене, пожеве своје и њих тако окрвањене забадата у прса једновјерне браће своје. Но, зар је судбина тако хтјела! Судбина или нешто страшније, нешто грозније од ње, а то је непасита похлепа вјероломног савезника! — Грамзивост Бугара код цијелог цивилизованог свијета пријљена је са највећим презрењем и гушањем, а највише заболела сваког брата Словена, који иоле зна да словенски мисли и осјећа.

Оно што је Србин, набадајући груди своја на бојна копља крвљу својом стекао, хтјела му га је небратска рука ишчупати из тих његових, копљем прободених крвавих, груди! Загрљена браћа Црногорци и Србијанци пружише један другоме своју храбру десницу на пољу Косову и мушки и одважно стадоше на браник српских права и одагнаше новог наметника са свога земљишта, завладавши и са оним преостатком старих покрајина владара српских.

Краљ Србије већ се у Биограду изгрлио са својим витезовима повраћеним са бојнога поља, а Краљ Никола на 20. ов. мј. похитаће да раширених руку очински ижљуби и изграи своје соколове, који се враћају преко освешћеног Косова са бојних попршита ослобођене Маћедоније.

Велике припреме чине се у Колашину за дочек црногорске војске. Краљ Никола са сјајном својом свитом иде им у сусрет, да поздравља витезове земље витешке; да одаде и овом приликом хвалу и признање јунацима који воде поријекло од првих усмених и писмених предака; да дочека оваквих наших светих гора и планина несавладљиве лавове, чија се јунаштва датирају од првога њихова настанка; да окупи лаворови традицијом силне земље, која је вагда давала, предвођатеље јунаштва, која није никад била под туђином.

Онај који је пазад скоро 50 година дао српскоме народу српску химну «Онамо тамо» иде данас да сусрете своје витезове, који су остварили оно за чим је он још од ране младости своје желио.

Краљ Никола! Тај витешки владар непобједивих бораца привића данас у својем духу призорк сретне будућности Србијове. Њему је данас данак освануо, који Српству много обећава нову срећу и нову будућност. Погоници ће силнога Душана бити скоро пресретни и јаки, јер витезови српски пресејкоше било од живота тиранији отоманског царства и туђине одагнаше са огњишта српског господарства. — Са каквим је заносом, са каквим узбуђењем јивао Краљ Никола у 26-ој својој години:

«Онамо тамо да виђу Призрен
Та то је моје дома ћу доћ!»

А са каквим се поносом тек данас заноси српски народ кад има пред собом остварење тога похода са резултатом крунисаним ненадмашивим јунаштвом српскога војника. Данас, велим, кад је Косово освешћено.

И нека се данас весели Србин гдје га год има, јер има због чега, јер има зашто, а цалим борцима за извојевану слободу пека ускликане:

Слава косовским осветницима!
Милош М. Вучић

Бугарска према Србији

— Изјава професора Георгова —

Бечки дописник «Чешког Слова» разговарао је са софиским професором Георговим о пошљедњим за Бугарску трагичним догађајима, о утиску, какав су они имали у Бугарској и о даљим плановима бугарске владе и бугарског јавног мњења.

«Ја знам — рекао је проф. Георгов — да су Срби често пута пријетили у Петрограду, да ће прећи на страну Аустрије, ако им не буде пружена помоћ. Какву реалну корист може данас Србија чекати од пријатељства с Русијом?»

Србија је добила већ помоћу Русије све, што је хтјела. Али пријатељство с Аустријом донијеће јој нове плодове у привредном погледу, што нико не може побијати.»

Сви моји покушаји, вели руски журналиста, да увјерим професора о несправности његових назора, оспадоше без успјеха. Он вјерује у оно што каже и хоће да у то вјерује.

— А у коме ће се табору наћи сада Бугарска?»

— Тамо гдје не буду Срби, гласио је кратки, али енергични одговор. Остану ли Срби, као досад, под заштитом Русије, ми ћемо прихватити руку Аустрије. Постане ли Србија, што ми држимо, пријатељем Аустрије, ми ћемо онда да постанемо авангарда Русије на Балкану. Срби на десно, ми на лијево, и обратно.

Нас данас дијели понор, дубљи него онај, који дијели Французе од Нијемаца. Може се рећи с увјерењем, да се за вријеме будућних сто година нико у Бугарској неће усудити говорити о ма каквом зближењу са Србијом.

Све се то говорило без сваког патоса и огорчења, мирно и одлучно — додаје с оправданом горчином руски публициста.

До сада смо имали на словенском тјелу једну рану, која се сматрала неизлечивом. То је био спор руско-пољски.

Садашњи бугарски шовени, надају се «Чешко Слово», инфизирају вештачки словенско тјело новим отровом вјековног непријатељства српско-бугарског. И то има бити разборита политика бугарске — интелигенције! Такве бугарске Георгове потребно је прогласити или за лудјаке или — издајнике. Каиново дјело на Балкану донијеће своје плодове пронасти и биједе Бугарској, ако се нађе сличних Каина толико, да узмогну одређивати даљу судбину несрећној Бугарској.

Неће бити рата на Балкану

— Русија и бугарско-турски спор —

Неколико француских војсковођа боравило је недавно у Русији. Главна им је задаћа била, да проуче стање руске војске и мрнарнице и да се упознају с начином будућега војевања Русије. С оним што су у Русији опазили и видјели, француски су генерали врло задовољни. Њихов извјештај о војничким уређењима изненадио је француску владу. Сва је француска од радости узбуђена, кад се сазнало, како је руска војска и мрнарница за све случаје спремна. Познато је, да ни једна велика држава не може мобилизацију извести онако брзо, како може Француска. Француски су се генерали увјерили и извјестили своју владу, да је државна Русија своју одбранбену снагу тако уредила, да јој је могуће мобилизацију у цијелом царству довршити само за неколико дана послје мобилизације француске војске и мрнарнице.

Сад се неки француски војни стручњаци налазе у Енглеској, да присуствују пробама с некојим новијим војним уредама енглеске одбранбене војне снаге. У рачун ће се узети и најновији изум са зракама Ф, за које се тврди, да ће се њима моћи распрнути барутани и метални материјал у зиданим и подземним одајама у великим даљинама.

Види се дакле, да тројни споразум — Енглеска, Француска и Русија — неуморно раде, да своју војску и мрнарницу придигну и усаврше тако, да буду за сваки случај спремне. На тај начин хоће тројни споразум да осигура мир Европе и своје народе заштити, да се несметано посвете пословима свога културнога развитака.

Рачунајући с тиме, Русија је у пошљедњи час промијенила своју балканску политику. Одустала је од намјере, да с оружјем у руци присили Турску на поштовање лондонскога мира, да њезине чете оставе Дринопоље и сва мјеста до одређене границе. Русија није напустила Бугарску и одрекла се права бранити лондонски уговор. Она ће се заузимати за Бугарску и надаће, али за сада само дипломатским путем, а не присилним средствима. Она је своју основу промијенила у споразуму са својим савезницима Француском и Енглеском, а и сами њезини интереси то захтијевају.

Русија се послје јапанскога рата једва опоравила, али се балканским заплетима опет доста измучила. Да се у садашње вријеме заплете у какав рат, не би наишла на одобравање рускога народа. Најмање сада, кад су балкански народи сами, и то словенски, њезине основе помрсили.

Главни разлог преокрета у руској балканској политици јесу интереси тројног савеза. Ниједна велика сила не би Русију помагала сада у рату против Турске у корист Бугарске, Турска има у Дринопољу и Тракији три стотине хиљада војника. Да оволику војску сузбије и са бугарскога територија истјера, Русија би морала послати најмање по милиона војника. Можда би се приликом рата поли-

тички односи промијенили тако, да би и више војске требало. Рат би био ужасан, а да и не потраје дуго, стајало би големих жртава. А шта би тиме добила Русија, шта тројни споразум? У сваком случају ослабила би војна снага Русије и њезиних савезница, можда управо у најнегоднији час.

Прије поласка рускога цара из Петрограда предузела је руска влада пошљедњи корак у Цариграду. Њезин посланик дао је одлучне изјаве великом везиру. Политички кругови зачудили су се, кад су сазнали, да се Русија задовољила одговором турске владе. А да се заиста задовољила, доказ је и то, што је послје одласка цара Николе, отишао на дуже одсуство и руски министар спољних послова Сазонов.

Из Париза приказује најновији поступак Русије овако: Русија је одијелила питање Дринопоља и Тракије од питања продирања турских чета преко Марице. Захтијева је најодлучније од Турске, под најстрожијом пријетњом, да њезине чете оставе десну обалу Марице, а уз то да не смета Бугарској на Егејском Мору, јер јој мора остати онај посјед, који јој је припао по Букурешком Уговору. Друго је питање Дринопоља и Тракије. Русија захтијева на основу лондонскога уговора, да Турска одазове своје чете из споменутих мјеста; она ће код свога захтјева и остати, али неће употријебити присилних средстава. Русији уз то неће сметати, ако се Турска споразумије по средно с Бугарском ради Дринопоља и Тракије. Зашто напошљетку да се и мијеша у њихове послове ради Бугарске, Начевић, већ одавна мимо Русије преговара с Турском савез против других балканских држава.

Бугарска и Турска

— Ријешење спора бугарско-турског —

И поред свега одлучног демантовања са бугарске службене стране, сада је сигурно да Бугарска непосредно преговара с Турском како би се спор мирним путем ријешило. Бугарској није до рата, те је готова Турској и концесије да учини само да би у Тракији могла спасти оно што се још спасавати може.

Поред дипломатске акције, Бугарска је посредно до сад преговарала преко бившег из Битоља бугарског посланика у цариградском парламенту, Дорева, а сада је почела директне преговоре.

У погледу ријешења дринопољског питања настао је изненада преокрет. Русија је одустала од оружане акције с обзиром на Француску, која је у Турској финансијски заинтересована. Како се осим Русије за Бугарску није ангажовала ни једна друга велика сила, то је и Бугарска промијенила своје држање.

Данас је већ скоро извјесно, да су у Софији напустили наду, да ће моћи натраг добити Једрене. О Једрену се канда преговори и не воде. Турци су у том питању непопустљиви и Једрене већ сматрају као свој посјед. Једино што Бугарска данас може успијешно тражити од Турака, то је одступ западне обале Марице и територија сјеверно од Лозенграда (Киркилиса).

По вјестима из Цариграда, Порта је била спремна, да на овој бази преговара. Али Турци би хтјели свакако да задрже на десној обали Димотику, важну тачку, гдје се сијеку жељезничке пруге Једрене—Цариград и Једрене—Дедеагач.

Кад би Димотика припала Бугарима, могли би они увјек пресејки везу с Цариградом. Зато ће у овом питању Турци бити у преговорима упорни.

У питању територија сјеверно од Киркилиса Турци немају интереса, да се не покажу сусретљивији према Бугарској. Ти крајеви много не вриједе, становништво је бугарско, и Турци неће ништа изгубити, кад га уступе Бугарској.

Сам град Киркилиса Турци мисле задржати. Ако се Бугари с тим помире, то ће Турска сада према Бугарској имати исту стратигијску границу, као и на почетку првог балканског рата.

Осим опасности од турске инвазије, Бугарска је јачачно још један разлог нагнао, да покуша споразум с Турском: да добије савезника против Грчке. (Против Србије јој Турска као савезник — и кад би је за то добила — не вриједи ништа).

Помоћу Турака Бугари мисле потиснути Грке са егејске обале, а бугарску политику у том правцу подупиру и некоје велике силе. Турској су ове намјере Бугарске добро дошле, јер рачуна, да ће на тај начин јевтино проћи у преговорима с Грчком. Како је познато, лондонски уговор није ријешило сва питања између тадашњих савезника и Турске; нарочито су остала недирнута сва питања која интересују Грчку. Та питања имала су се уредити засебним преговорима. Међутим, од Лондонског Мира прошло је ево већ три мјесеца, а грчко-турски преговори још није у дали никаква резултата.

Сад на Порти рачунају, да ће спора-
зумјевши се са Бугарима, бити у бољој
позицији у преговорима с Грчком. — У
Цариграду нарочито хоће да ограничи
захтјеве Грчке на Егејска Острва.

Али као што има великих сила, које
подупиру директни споразум између Тур-
ске и Бугарске, има и других, којима је
у интересу споразум између Турске и
Грчке и њихова дипломатија развија ак-
цију у овом правцу.

Свакако су Турци без муке дошли до
успјеха, о каквом још прије мјесец дана
нијесу смјели ни сањати. — Не својом
заслугом, него лудошћу Бугарске. Та
мудрост Бугарске пријети да ову земљу
и коначно упропасти.

Букурешки мир

— Чланак „Journal de Debats-a“ —

Услови уговора узети укупно, умјерени
су и правични. Побјеђени није ни угушен
ни згажен, ни претјерано ослабљен, од
чега се неки тобож плаше. Он излази из
борбе знатно увећан и са примјетно бо-
љим оклоном. Он је и даље надмоћнији
од сва три своја балканска противника
понаосеб; остаје слабији само од Руму-
није. Измиче му се прилика да успостави
своју хегемонију над својим сусједима на
десној обали Дунава и да се појави као
супарник Румуније. Ниједан од побједни-
ка не добија претезност; они су само
оспособљени да бране своју сопствену
незавјесност. Румунија прије добија једну
заштиту против повратне офанзиве него
ли истинско проширење. Равнотежа је
дакле утврђена и то је равнотежа по-
вољна како за слободно развијање бал-
канских држава тако и за европски мир.
На против, организација која би прои-
шла из бугарских захтјева, разорила
би равнотежу и компромитовала мир.
Треба злоупотребити аргументацију па
тврдити да скоро потписани мир неће
бити трајан, зато што побјеђеном није
пошло за руком да задовољи своју ла-
комост. Букурешком миру је одређено
да дуго траје осим ако Европи не падне
на памет да дира у њега. Испреплетеност
раса у Македонији није попустила ни-
какву подјелу која би била сагласна са
жељама свих заинтересованих. Садашња
подјела није нелогична или неправеднија
него ли ма која друга. Временом ће се
извршити и слијегање и прилагођивање
под условом да агитације индивидуа, ко-
је су од вајкада живље од народа, не
буду одобраване с поља. Сваки од учес-
ника у диоби имаће право да мотри да
његов суверенитет ауторитет буде поштован
на њиховим новим територијама и да не
допусти ничије мишешање. У овом одно-
су мир ће бити осигуран ако не дође до
какве незаконите интервенције.

На свршетку овај лист вели, да Руму-
нија постаје чувар равнотеже успостав-
љене под њеним ауспицијима. То је ве-
лики задатак; али је Румунија достојна
њега.

Рат и друштва за осигуравање

Рат на Балкану нанео је велике штете
и трговини и радиности и привреди, као
и многим другим гранатама, али су ушљед
балканског рата највећу штету претрпје-
ла друштва за осигуравање живота. Она
су до сада предузимала осигурање жи-
вота и у рату, па и код оних што су
војни обвезници, скоро без сваког тро-
шка. Зато су и претрпјела штете, које
данас још нијесу тачно познате. На Бал-
канском Полуострву осигуравањем жи-
вота бавио се први „Анкр“. Тек у новије
вријеме основано је на Балкану и домаћих
друштва за осигуравање, која врло ин-
тензивно раде. Уз њих раде и нека стра-
на друштва, међу којима се нарочито
истиче њујоршко друштво за осигурава-
ње живота „Мутуал“.

Као што рекосмо, још се незна тачно ко-
лики је губитак друштва за осигуравање
живота на Балкану, те се због тога и рази-
лазе гледишта. Једни мисле да ће штета
бити неколико стотина хиљада, а други
увјеравају да ће у самој Бугарској бити
штете на неколико милиона. Али било ка-
ко му драго, ово је подесна прилика када
ће се исполити да су добро финансирана
друштва не само корисна, него да је и
метода оставе исправна. Једно од таквих
друштва је Мутуал, које није ни раније
било од промјене времена поштеђено,
али се ипак из свих незгода, као што су
рат, заразе и т. д., сачувало на таквој
висини, да је данас по активи један од
највећих финансиских завода на свијету.

Каква је вриједност осигурање живота,
то је добро познато. Она ће сада послити
ратова на Балкану за све нас бити уоч-
љивија и осјетнија. Друштва за осигура-
вање живота, основана на модерним на-
челима, а под надзором државним, не-
сумњиво су једно од најважнијих и нај-
потребнијих чињеница националне еконо-
мије држава и народа данашњег времена.

Ми таквог домаћег друштва немамо
и за то је потребно да будемо обазри-
вији и предострожни повјеравајући се
осигурању страних друштва.

Као што се мора строго да пазим
како се новчаном заводу повјерава наша
уштеда, тако се, исто мора пазити и на
солидност друштва код кога се осигу-
равамо. Несолидни новчани заводи врло
лако могу да проћердају нашу уштеду,
као што се то често дешавало нашим
исељеницима, што је и сада случај био
с банком у Питсбургу, а тако исто и не-
солидност друштва за осигуравање жи-
вота врло лако доведе у питање наше
осигурање. На тај начин само солидни
финансиски заводи спречавају не само
пропаст појединаца и племена, него на-
против и пружају нам битне користи.

Послије завршених ратова, када ће се
потреба осигуравања осјетити јаче него
икад до сад, по Балкану, па и код нас,
размишљаће се силни агенти разних ових
друштва.

То нас и руководи да обратимо пажњу
свакоме, да не насиједају тим страним
агентима.

Рекосмо, да код нас нема домаћег дру-
штва за осигуравање живота, али зато
ипак имамо у нашој земљи повлашћено
једно солидно друштво за осигуравање
живота. То је Мутуал, друштво за осигу-
равање живота у Њу-Јорку, које је о-
сновано још 1842. г. Ово друштво обав-
ља свој рад у Црној Гори на основу
министарског расписа од 18. јула 1909. г.
и до сада је дало небројено доказа, да
му у пуној мјери наше повјерење покло-
нимо. Главни заступник за Краљевину
Црну Гору је г. Широ Поповић на Це-
тињу, који ради осигурања живота сва
потребна обавјештења даје и у томе по-
гледу свакоме на услузи стоји.

Друштво Мутуал је у цијелом свијету
познато и заступљено, те му се може
свако повјерити прије него другим слич-
ним друштвима, која нам могу бити лако
од штете у мјесто да нам користе.

Да о овоме проговоримо даје нам по-
вода намјера разних агената ових дру-
штва да започну акцију на Балкану, као
год и извјештај Мутуала, друштва за о-
сигуравање живота у Њу-Јорку, који је
оштампан у пошљедњем броју „Гласа
Црногорца“, из кога се види да ово дру-
штво врло солидно стоји и да је у про-
шлој години, и крај ратних прилика, вр-
ло правилно дјеловало у Црној Гори и
потпуно исправно било, што се, на жа-
лост, за друга слична друштва не може
рећи.

Из народа

Занатлијско-Радничко Удружење
Никшић, 7. августа

Код нас у Никшићу је држан у сабор-
ној цркви свечан парастос свим херојима
погинулим и умрлим у овом рату уз уче-
шће многобројног чиновништва и гра-
ђанства оба пола. На св. литургији и
парастосу чинодјествовао је Њ. П. Епи-
скоп Кирил са свјештенством. Том при-
ликом између свега је пало у очи кор-
поративни долзак овдашњег Занатлиј-
ско-Радничког Удружења, које је баш тај
дан имало да изврши своју свјетну дуж-
ност, да држи парастос свим својим
умрлим члановима, али је и поред тога
узело видна учешћа у општем парасто-
су погинулих и умрлих за отаџбину.

Затим, чим је свршен парастос у са-
борној цркви, одмах је удружење уз у-
чешће своих чланова, фамилија умрлих
чланова и многобројног грађанства кре-
нуло у парохијалну цркву св. Петра и
Павла да држи помен с парастосом сво-
јим умрлим члановима.

Парастос и прекађивање гробова из-
вршили су прото Милановић, поп Миха-
иловић и Ђакон Головић.

Приликом поменутог парастоса г. Марко
Ђукановић, председник Државног Савјета,
који се овдје бавио, уписао је своју
покојну супругу Зорку у ред добротвора
Занатлијског Удружења, уплативши од-
мах своту од 50 перпера, на чему му се
има захвалити.

И заиста ко иоле прати плодни и ко-
рисни рад овдашњег Занатлијског Удру-
жења, увјерен је да његова управа с
похвалом може да послужи њеним радом
и другима на углед, док је без устезања
и у овим ратним приликама водила строга
рачуна о напретку Удружења и његовим
члановима.

Може им се и у будуће пожелити до-
бар, сложан и истрајан рад, који може
бити од користи не само нашој вароши
већ и нашој домовини.

Само напријед!
Жртве рата
Пећ, 14. августа

Прошла 1912. и ова 1913. година
биљежиће се у историји српскога наро-

да златнијем словима, јер су те двије
године — године ослобођења, већег ди-
јела српскога народа из јарма дивљих и
крвожедних Турака, па и ако су нам те
двје године немилосрдно почупале цви-
јет момака и официра, раставиле их са
њинијем најмилијима и начиниле им лед-
ну кућу од крваве земље, за коју су они
млађане животе дали.....

Насиље, неправда, мучење, звјерства и
терор над српском сиротињом рајом у-
чинише, те: „Умукнуше виле у планину,
а проплака срце у Србину“.

Од тих суза изниче цвијеће, које сво-
јим мирисом подстрекну и опијумом сло-
боде занесе балканске хришћане, те се
диже велико и мало, а лати се кука и
мотика, запали се Балкан са четири стра-
не, проли се потоцима крв по Балкану,
у којој се купаше невини хришћанско
робље, а из те проливане крви по бал-
канским врлетима — српски народ изађе
као слободан и створи се: „Олтар прави,
на камен крвави.“

Слобода подјармљене браће много нас
је коштала, јер смо за њу дали хиљада-
ма младих соколова, а ево и још свако-
дневно за њу дајемо.

Окитили смо мраморјем брда и доли-
не почињући од Тарабоша и Бардањолта,
на коме има толико наших гробова, да
већ нијесмо могли налазити плоче за
мраморје, — крајем валовитог Кира, —
па све редом Проклетијом и напошљетку
натопили својом крвљу питоме македон-
ске равнице и засули костима планине
Црног Врха и друге поред крваве Бре-
галнице. То је блиједна слика црногорских
жртва, а шта је Србија својих поноси-
тих и образованих синова дала на олтар
слободе, томе ни краја нема...

Пошто нас чека, да извршимо још
један тешки али свети задатак, — осло-
бођење српског народа испод других др-
жави, ком народу није ама баш ништа
мањи терор него што је био под Тур-
цима, изузимајући то што је углађенији
— тек тада ћемо осјетити удар који нас
је снашао смрћу многих наших синова,
међу којима је и потпоручник Радош
Ђукић.

Потпоручник Радош Ђукић рођен је
1884. г. у Лијевој Ријеци, гдје је и добио
основно васпитање. За услуге његових
предака, од чијег је ханџара многа када
дивљих Гусињана и Плавања остала
удовица, а сеја безбратница — Њ. Ве-
личанство наш узвишени Краљ Господар
га је благоизволио примити у ред подо-
фицира, надајући се да ће и он шљедо-
вати примјеру својих предака, као бу-
дући официр, што је заиста и учинио.
Међу другима у официрској школи
био је омиљен, а за ревносно вршење
тешке службе у војсци одликован је био
још као подофицир медаљом за ревност.
У рату против Турака учествовао је у
свима борбама које је васоушевићска бри-
гада водила врховима Проклетија: На
Гребену, Мокрој, Чакору, при јуришу у
Плав, приликом запаљивања природно
непобједимог Валбона, у великом и очај-
ном окршају на Богићевици, на Дечан-
ском Кому и приликом јуначког проди-
рања у зликовачко гњездо Ђаковицу.
Свуда се показивао јуначан не жалећи
нигдје погинути, но му ето би суђено, да
не падне од пушке, већ од клице болес-
ти, коју је на зимушћој цичи и међави
у Проклетијама добио. При поласку на
Скадар оставио га је био командант
бригаде, да као командир чете ослобо-
ђених Срба чува са још неколико друш-
тва ово крвљу стечено парче земље.

Своју дужност је вршио тачно, те О-
таџбина губи у њему одважног бранио-
ца, а ми милог брата, кума, друга и при-
јатеља. Спровод је био сјајан са поча-
стима које му припадају. Опјеван је од
калуђера и свештеника у Патријаршиј-
ској цркви, а сахрањен у српском гроб-
љу, на врху вароши. На гробу се са њим
опростио кратким, али дирљивим гово-
ром г. прото Спасоје Поповић. Лака му
српска земља!
Богићевац

Књижевност

„Пјесме крви и слободе“. У издању
овдашње вриједне књижаре А. Рајнвајна
изашла је још једна збирка пјесама по-
знатог нашег пјесника Мићуна Павићевића.
Зове се „Пјесме крви и слободе“ а мо-
тиви су им из најновијих ратова.

Мићун Павићевић ради много. То је
лијепа особина и заслужује похвалу, али
то има и своју рђаву страну. Радећи
много, ради брзо, а та брзина је често
пута на уштрб његовијех творевина. Тиме
се и може објаснити површност многих
његових пјесама, као год и то што многе
изостају чак и за првенцима његовим;
тима се једино и може протумачити што
му збирке нијесу сређене онако како
треба; и, најзад, то и чини да се његов
неоспорни напредак не опажа у довољној
мјери.

Ми, који смо имали прилике да из
непосредне близине пратимо развој пое-

зије Павићевићеве, одавно смо запазили
да је у сталном напредовању и да но-
вији родови његови остављају далеко за
собом раније његове творевине. Између
прве и друге његове збирке има битне
разлике. Он корача напријед. Овом збир-
ком најновијих пјесама његових далеко је
одмакао од ранијих пјесама и поред тога
што је све своје збирке — има их чети-
ри-пет — издао у врло кратком времену.

Ову констатацију учинили смо зато, да
би се могло разумјети и схватити оно
што ћемо рећи аналишући ову његову
најновију збирку.

„Пјесме крви и слободе“ подијељене
су у три дијела. Напријед је „Посвета
косовским осветницима“, која готово но-
си највише обиљежје брзог рада њего-
вог. Техника јој је немарна, а уз то на
свршетку има један веома незгодан из-
раз, који би пјесник свакако избјегло да
не хита овако издавањем својих пјесама.
Помиње се „Још један народ“ што на
Голготи стење. Према стилизацији то би
се могло рђаво сватити, међу тим то
није никакав страни народ, већ нико
други него наш народ у још неослобо-
ђеним крајевима. Иначе испада да је пје-
сник приврженик фамозне Јагићеве тео-
рије о босанском народу!

Први дио пјесама ове збирке пјесник
је назвао „Наши типови“. То су десет
пјесама, међу којима има неколико, за
које се може с правом рећи да су најбо-
ље његове пјесме. Нарочито одваја осма,
„Натрпале кости пољане и кланце“, па
трећа, „Клонуло је сунце за гробене пла-
ве“, као год и пошљедња, десета, „Горди
се Дечић у диму бјеласа“. Њима не би
био многи опробанији и бољи пјесник
постидан, а нарочито кад се зна да су
сјајни мотиви из овог рата послу-
жили чак и опробанијим пјесницима
да их својим рђавим стиховима по-
тамне. Остале пјесме из овог дијела за
овима далеко заостају и могле су сасви-
јем изостати из збирке, у толико прије
што и не изнесе нарочите типове, него
су сви они по једном калупу, једни дру-
гим слични, да не речемо истоветни, тако,
да и не представљају типове.

Други дио сачињавају једанаест пјеса-
ма. Ту се издавају пјесме „Пред болни-
цом“, „Вукашин“, „Сестра безбратница“,
и „Балканка“.

У трећем дијелу су седам пјесама ис-
пјеваних у народном десетерцу, али са
сликовима.

Наглим издавањем збирке за збирком
проузроковано је да пјесник својим пје-
смама не обраћа довољно пажњу, због
чега многе његове, иначе лијепе, пјесме
губе много од своје љепоте, било због
небрижљиве технике, било због недовољне
обrade. Уз то су многе и нејасно изве-
дене и не пружају нам јасну слику, јер
нијесу довољно пјесникове мисли изра-
жене. Па и поређења, којих има иначе
врло лијепих и сликовитих, често су вр-
ло незгодна. Исто тако се пјеснику мо-
ра замјерити што не обраћа довољно
пажњу на ријечи које употребљује. Оне
су чешће или непоетичне, или неумјес-
но употријебљене или чак унакажене.
Нарочито се опажа да пјесник стране ри-
јечи неумјесно употребљава. Једну је пје-
сму произвољно назвао импресијом, док
у самој ствари она то није. У пјесми
„Сестра безбратница“ упоређује очи дје-
војчине с рубинима, док је такво упоре-
ђење несмислено. Исто тако недовољна
је пажња поклоњена и интерпункцији и у
опште правопису, као год што није из-
бјегао ни граматикалних погрешака.

Констатујући несумњиво напредак Па-
вићевићев и одајући му заслужну пох-
валу, не можемо а да у у интересу ње-
гову не жажелимо да бар у будуће не
нагли са издавањем својих збирка. Он
је несумњиво плодан и неоспорно про-
гресиван, али по њега би много боље
било да не нагли издавањем својих зби-
рака. Тада би се о његовим пјесничким
творевинама само добро могло да гово-
рио, те би и својим критичарима уштедио
труд, да му не чине овакве замјерке.

„Пјесме крви и слободе“ заслужују
пажње и ми их, и покрај свега овога,
препоручујемо. С.

Споменница. Ове године навршила се стотина
година од дана рођења славнога господара цр-
ногорскога и великога српскога пјесника: пјесни-
ка славне српске прошлости, пјесника славне
српске пропасти и вјесника славне српске будућ-
ности, владике Петра П. Петровића — Његоша.
За ту стогодишњицу саставио је Марко Драго-
вић једну књигу овога садржаја: 1. Предговор
2. Одзиви иностраних путника, који су у вријеме
владике Петра П посетили Црну Гору. 3. Слово,
које је говорио др. Јован Суботић на парастосу
држаном Петру П у Бечу 11. новембра 1851. го-
дине. 4. Пјесма владичина „Црногорац к Свемо-
гућему Богу“ са објашњењем. 5. Пјесма владичина
„Заробљени Црногорац од Виле“, с објаш-
њењем. 6. Пјесма владичина „Поздрав Штиту
Србобрана“ с објашњењем. 7. Пјесма владичина
„Сабли бесмртнога Војда Карађорђевића“. 8. Пје-
сама владичина „Пировања“. 9. Кратки поговор.
Књига ће изијети око 4 штампана табака 8^о.
Цијена 70 пара; књижарама 25^о пара. Књига ће
изаћи издањем Дворске Књижаре „Његош“ В.
Мартинковића, којој је већ рукопис предан. Прет-
плату прима речена књижара на Цетињу.

Дневник

Благодарје у Скадру. У цркви Св. Александра Невског у присуству многобројног народа оба пола држао је 15. о. м. скадарски свештеник Михаило Штиркић свечано благодарје за успомену прогласа Краљевине Црне Горе. Благодарје је присуствовао у потпуној парадни предстваник црногорских интереса у Скадру г. ком. Ристо Љумовић.

Вратио се с одсуства. Г. Славо Рамдановић, начелник министарства спољних послова, вратио се у понедељак с одсуства, које је провео у иностранству.

Изјава г. Вукотића. У своме телеграму из Биограда „Новоје Време“ јавља разговор свога кореспондента, који је овај имао са председником Министарског Савјета г. бригадиром Вукотићем пред његов полазак у Скопље. Генерал Вукотић је врло задовољан резултатима букурешког мира, а односно пограничног питања између Србије и Црне Горе, по његовом мишљењу, не постоје неспоразуми и преговори ће се повољно свршити, јер између Србије и Црне Горе не може да буде никаквих одјелитих интереса, објаснио је Вукотић, пошто је то један народ и пошто је њихова судбина нераздјелива и истовјетна. Г. Вукотић том приликом признао је заслуге Русији за повољно окончање кризе на Балкану, јер је мобилисала своју резерву, што је обезбједило наш успјех. Само благодарје томе, завршио је Вукотић, ми смо дјествовали слободно, свјесни да је иза нас моћна руска сила. Као што биоградски листови јављају, разграничавање између Србије и Црне Горе завршено је и чека се само потпис протокола.

Подјељена титула. Његово Краљ. Височанство Књаз Мирко дозволио је Петру В. Касому, ондашњем обућару, да се може називати његовим лиферантом. Према томе фирма ће се ова водити овако: Петар В. Касом, обућар Његовог Краљ. Височанства Књаза Мирка.

Црна Гора и Арбанија. У телеграму из Лондона „Новоје Време“ јавља да је конференција амбасадора на својој посљедњој седници ријешила да комисији за разграничење између Црне Горе и Арбаније да формалну инструкцију да се руководи локалним интересима Црне Горе, а поглавито да припомогне на радовима око исушења и наводњавања, за чије спровођење су велике силе обећале своју сурдњу. То ријешење, спроведено на супрот упорне опозиције Аустрије, сматра се знатним успјехом. Тим ријешењем прокрчен је пут, којим се може спровести и ректификација границе у корист Црне Горе. Успјех зависи колико од јасног излагања и објашњења питања нарочитог пуномоћника Црне Горе г. Војиновића, толико и од чврстине и настојавања руског амбасадора графа Бекендорфа.

Есад паша. У прошлу недјељу, 18. ов. мј., стигао је у Драч парабродом „Валона“, на повратку из Аустрије, Есад паша, бивши командант Скадра.

Почела предавања. Данас су у овдашњој великој државној гимназији настављена предавања, која су била у јулу прекинута.

Вјерење. Г-ђица Анка, кћи г-ђе Видосаве и г. Милана Ј. Мићића, директора „Вечерњих Новости“, вјерила се с г. Карлом Брожом, инжењером из Биограда. Наше честитање родитељима и вјереницима.

Нова издања. Литографија Петра Марковића у Биограду издала је карту Балканског Полуострва са границама балканских краљевина прије и послије рата 1912—1913. г. са Турцима и Бугарима, као и колико је чија војска освојила. Карта је врло лијепо у бојама израђена и ми је препоручујемо у толико прије што садржи сва потребна објашњења. Иста литографија издаје и ратне слике. До сада је већ издала неколико таквих слика, а међу њима заузеће Кочана, 23. јуна, гдје у боју учествују и наши војници, Бој на Брегалници, Заузеће Штита, 25. јуна и т. д. Ми и ове слике најтоплије препоручујемо и жељели бисмо да их наше књижаре што више распростру у наш народ.

Тражи се. Библиотеци велике државне гимназије на Цетињу нестало је „Дело“ свеска за август 1912. г. Ко би хтио ову свеску да прода, нека се обрати гимназиском библиотекарју.

Изгубљена. У путу Ријека—Вир Пазар—Улцињ изгубљена је једна кожна ручна ваљница у платненом омоту. Ко је донесе или за њу дозна па јави у „Гранд Хотел“ на Цетињу добиће добру награду.

Свечан дочек наше војске

Његово Величанство Краљ Господар јуче је изашао у сусрет нашој храброј војсци, која се побједоносно вратила из Мађедоније, гдје се храбро борила уз нашу браћу из Србије и једноврјерне наше савезнике Грке. Краљ Господар се кренуо засебним дворским аутомобилом јуче у 5½ сати изјутра, праћен Краљевском Владом, државним великодостојницима и Својом свитом. У Подгорици Му се придружио Његово Краљ. Височанство Књаз Петар, који се дотле налазио у Улцињу.

Краљ Господар је у Колашину, гдје је војсци у сусрет изашао, свечано дочекао, а одмах затим је нашој храброј војсци припремљен свечан дочек.

О томе дочеку добили смо овај нарочити извјештај:

Колашин, 20. августа

Њ. В. Краљ с Њ. Кр. В. Књазом Петром и пратњом приспио је овдје у 2 часа по подне. Дочек је био величанствен. Цијелим путем од Подгорице до Колашина Господар је од народа одушевљено предусријетан. У Лијевој Ријеци на подне био је кратак одмор. Вријеме је изваљено лијепо и топло. Неописана чаробност колашинске околине приказује се у потпуном сјају. На улазу у варош постављена је тријумфална капија искићена зеленилом и тробојкама. Маса народа оба пола постројани с десна и лијева у непрегледном реду, све у свечаном руху. Господара поздравља топлим добродошлицом у име грађанства капетан Ристо Бошковић. Народ кличе Краљу, који искрено захваљује. Господар, Књаз Петар и пратња полази за тим пред Војни Стан, гдје су отпочинили под нарочитим шаторима на пољани. Мало иза тога би саопштено да долази Дечански Одред наше војске. Краљ с Књазом Петром и сјајном многобројном свитом изишао је на пут војсци у сусрет. Први приступа Господару заступник команданта Дечанског Одред, Лука Гојнић, који поздравља Врховног Команданта прикладним родољубивим говором. Громогласним клицањем би поздрављен Господар. Краљ је захвалио команданту Гојнићу на поздрав и исказао Дечанском Одреду своје дивљење. По томе је војска почела дефиловати испред Њ. В. Краља.

Дефиловање је трајало више од два часа. За све вијеме Господар је стајао покрај линије којом корачаху трупе. Готово из сваког баталиона Краљ би којега од војника загрлио и питао га за здравље. Краљ је био дубоко транут, а и свако од присутних. У Краљевим очима блистаху сузе радости због срећног повратка Његових храбрих војника, о којима је све ово вријеме мислио и у души се ради њих паптио, немогавши одољети осјећајима својега војничког срца, да и покрај теготе пута не изађе на саму границу да их час прије види и очински загрли. Војска је приликом дефиловања поздрављала Њ. В. Господара и Њ. В. Књаза Петра дуготрајним бурним клицањем. Ма да је и на повратку издржала мучке дугог марша на врућини, војска ипак са свијем добро изгледа. Дечански Одред се вечерас улогорио покрај вароша. Војска је почашће на, па ће сјутра продужити пут својим домовима. Око 6 часова по подне скупили су се на пољани пред Краљевим шатором сви војни главари и са њима многобројан народ. У присуству Краљевог а у име Краља, прочитао је Књаз Петар

Краљев поздрав војсци. Поздрав је пажљиво саслушан и често прекидан бурним одобравањем и одушевљеним усклицима Господару. Поздрав је штампан и раздан војсци и народу. Краљ је послије тога примао војне главаре и код њих се распитивао о појединостима рата у Мађедонији. Вечерас су главице околних планина освијетљене. У народу је свуда расположење због срећног свршетка ратних мука које је подносио готово годину дана.

Подгорица, 21. августа

Сјутра, приликом повратка Његовог Величанства Краља Господара из Колашина, овдје Му се спрема свечан дочек, ради чега су на брзу руку већ учињене све потребне припреме.

Као што смо извјештени, и овдје, на Цетињу, општина пријестоницка спрема на повратку Њ. В. Краља из Колашина свечан дочек.

Телеграфски извјештаји

Вијести из Грчке

Атина, 18. августа

Краљевским указом наређена је демобилизација 11 класа моринских. Приликом министарске сједнице Коромилас је поднио оставку, на што му је Веницелос живо захвалио на услуге учињене отаџбини приликом тешких времена. Панас, нови министар иностраних дјела, положиће оставку данас. Из поузданих извора тврди се, да ће се дипломатски односи између Грчке и Турске убрзо обновити. (А. Агенција)

Атина, 19. августа

Владари су отпутовали директно за Њемачку. Краљ је пожурио с одласком како би могао присуствовати великим ъемачким маневрама. Коромилас је наименован за посланика у Риму. (А. Агенција)

Атина, 20. августа

Краљ је одликовао Краља Петра лентом ордена Спаситеља; Краљ Петар одликовао је Краља Грчког лентом ордена Караџорђевог и златном медаљом за храброст. (А. А)

Вијести из Србије

Београд, 18. августа

Гласови о министарској кризи без икакве су основе. Пашић ће отићи неко вријеме у купатило Маријенбад, а за вријеме његовог одсуства заступаће га у спољним пословима Спалајковић, бив. посланик Србије у Софији. Краљ с принчевима отпутоваће у Рибарску Бању. (Б. П.)

Београд, 20. августа

Полићевић, министар правде, и Коста Стојановић, министар привреде, дали су оставке; први због здравља, а други због несугласице са министром председником. За министра привреде наименован је Др. В. Јанковић, а за министра правде М. Ђуричић, бивши министар правде. Нови министри положили су заклетву. Пашић је отпутовао јутрос у Маријенбад. Краљ одлази вечерас у Рибарску Бању. Врховна команда у Скопљу је укинута. Краљ је одликовао лентом Бијелог Орла Мајореска, Јонеску и Маргиломана. (Б. Пресбирио.)

Бугарска и Турска

Софија, 18. августа

Влада бугарска одлучила је данас да уђе у директне преговоре са Портом. Изасланици ће бити одређени неизоставно. (Бечки К. Б.)

Цариград, 18. августа

Начевић је данас на подне посјетио великог везира. Порта је обавијештена о брзом доласку делегата бугарских одређених за директне преговоре. (Б. К. Б.)

Размјена заробљеника

Софија, 18. августа

Министар војни наредио је да се сви српски заробљеници упуте у Цариброд, гдје ће бити предани српским властима, које ће им предати бугарске заробљенике. (Б. К. Б.)

Измјена ратификација

Букурешт, 19. августа

Јуче је у Синаји извршена измјена ратификације између Румуније и Црне Горе. (Б. К. Б.)

Демисија Делкасеа

Париз, 19. августа

„Либерте“ доноси да ће Делкасе напустити своје амбасадорско мјесто у Петрограду у октобру, гдје ће отићи да преда своја опозивна писма. (Б. К. Б.)

Једренско питање

Рим, 20. августа

Сан Ђулиано је изјавио једренској делегацији, да је могуће да Једрене остане Турској. (Б. К. Б.)

Аустриска дипломатија

Беч, 21. августа

„Н. Ф. Преса“ сазнаје да ће Сапари, први шеф одјељења у министарству спољних послова бити наименован за посланика у Петрограду на мјесто Турна, а Форгач, посланик у Дрезди да ће доћи за шефа одјељења. (Б. К. Б.)

Бугарски делегати у Цариграду

Софија, 21. августа

Генерал Савов и Тошев отпутовали су посебним возом у Цариград, гдје ће им се придружити Начевић. (Б. К. Б.)

ОГЛАСИ

Црногорска Банка

продаваће у недјељу 25. овог мјесеца од 9—11 сати прије подне, у своме локалу, тигле са своје куће и уступити их понудиоцу највише цијене, о чему се овиме заинтересовани обавјешћују ради знања. п. п. бр. 31. 1,1

Препоручујем се

општинским одборима и свештеницима да стојим на расположење свима црквама у земљи и ван ње својим признатим вјештачким радом. Нарочито се препоручујем за израђивање ИКОНОСТАСА, ПОЗЛАЋИВАЊЕ, поправљање старих и израду нових слика — ИКОНА, ПИТУРАВАЊЕ ЦРКАВА у свима стиливима и за све што у ову врсту посла и иконописа спада. Израда брза и одлична, цијена умјерена. Цетиње. Иконописац

п. п. бр. 20, 6,10 ФРАНО СИБРИНА

200—300 радника

потребно је за оправку пута Бар—Улцињ. Радници нека крену одмах на рад.

Стано Ускоковић

п. п. бр. 30. 2,3

Улцињ

ТРАЖИ СЕ

једна половна каса, добро очувана, 3—400 кила тежине. Обратити се на

Ш. Шобајић и синови

п. п. бр. 27, 2,3

Никшић.

п. п. бр. 1. 42—50